

15 de gener del 1728

Finalment s'ha sabut la data de la mort del general maulet Joan Baptista Basset.

EL TEMPS fa públic el document que mostra el dia i l'any i el lloc del luctuós succés: fou el 15 de gener del 1728, a Segòvia. L'heroi valencià de la guerra de Successió va morir en la misèria.

“Estaba sumamente pobre.” Amb aquestes paraules descrivia el capellà de l'església de Santa Eulàlia, a Segòvia, la situació en què vivia i moria Joan Baptista Basset i Ramos després de deu penosos anys de reclusió en les condicions més dures. Després de malviure de la caritat en un raval de la ciutat castellana. Prostrat al llit. Malalt. Sol.

L'escrit és escarit. Amb prou feines cinc línies on el responsable de la parròquia deixava constància, el 1728, d'un fet que podria haver quedat en mer apunt quantitatiu per a estudiosos especialitzats. I que, de fet, durant anys va romandre en la foscor dels arxius. Fins que hi va anar a remenar un historiador castellà (i militar i marquès de la Floresta i alguns etcèteres més), Alfonso Ceballos-Escalera. I va trobar que allò podria ser alguna cosa més que no semblava. Potser perquè s'hi deia que aquell home enterrat “a limosna” moria essent tinent general de l'emperador, i el càrrec era important, li va cercar la referència a la Real Academia de la Historia espanyola. I va trobar que enlloc no hi havia constància de les dades que sí que quedaven clares al breu

No hi ha cap retrat d'època de Joan Baptista Basset: aquesta és la magnífica recreació que en va fer Manuel Boix.

document de Santa Eulàlia: la data i el lloc de la mort del famós personatge. Ceballos-Escalera va comunicar la troballa a l'esmentada acadèmia. I des d'aquesta institució es van posar de seguida en contacte amb Carme Pérez Aparicio (la historiadora valenciana i especialista en l'anomenada guerra de Successió que havia escrit l'apunt biogràfic de Basset

al diccionari acadèmic) per tal d'incloure-hi la nova dada. I Pérez Aparicio va telefonar també de seguida a José Luis Cervera (l'autor de l'extensa i intensa biografia *Basset: mite i realitat de l'heroi valencià*, d'Edicions 3i4). L'emoció era continguda. Calia comprovar-ho, però. Veure-ho. Llegir-ho directament. Després d'algunes vicissituds (unes obres

No és un castell de conte de fades: els murs de l'alcàsser de Segòvia van tancar durant anys i en condicions terribles Joan Baptista Basset i més austriacistes "Cabezas de los Catalanes".

de restauració a la bella església romànica que han obligat a traslladar l'arxiu temporalment, un capellà que hi posa voluntat però no acaba de trobar el paper que li demanen), una còpia del document arribava a València i, efectivament, feia llum sobre un dels aspectes de la biografia del general maulet que romanien encara en una estranya nebulosa.

Una història molt trista. Joan Baptista Basset, l'home que, des de Dènia, va alçar les terres valencianes contra els Borbons i a favor dels furs; el general maulet que va ser aclamat en entrar a València i afegir-la a les ciutats que es vestien, esperançades, de groc austriacista; l'heroi de les classes populars; el mateix Basset que va escollir de romandre a Barcelona quan Carles III es va desentendre de la (dis)sort de la terra i li va oferir de seguir-lo fins a Viena; el militar expert que es va fer càrrec de la defensa de la ciutat assetjada, i que va caure quan caigué la ciutat, el 1714; aquell home alt i geniüt i capaç que ho havia donat absolutament tot, des d'una estricta lleialtat, en la defensa dels interessos del país i de la casa d'Àustria va tenir un dels finals més tristos que es puguin viure.

Fins ara fa uns anys, encara se'ls podia imaginar un pic de dignitat, fins i tot de llegenda, als darrers temps de Joan Baptista Basset. S'especulava si s'havia pogut escapar de la presó d'Hondarribia, arran de l'entrada francesa, el 1719; si havia viscut a la cort de Viena... però res no se sabia del cert. Fins que, el 2005,

els professors Antoni Muñoz González i Josep Catà i Tur publicaren el llibre *Repressió borbònica i resistència catalana (1714-1736)* (Muñoz Catà Ed.). Hi quedava documentat el trasllat de Basset, juntament amb els altres presoners catalans, d'Hondarribia fins a Segòvia, a l'inepugnable alcàsser. I els anys que encara hi va haver de malviure, en la més absoluta misèria. Fins que, el 1724, poc abans de la pau signada entre el Borbó Felip V i l'emperador Carles i ateses les pèssimes condicions de salut en què es trobava, l'en van deixar sortit. Pràcticament per a morir.

La dada que ara fan pública Pérez Aparicio i Cervera acaba d'arrodonir el relat. Concorda amb els estudis de Muñoz i Catà i ens ofereix la data exacta de la mort de Basset. Sabem del cert, per tant, que mai no va tenir cap retirada més o menys digna a la cort de l'emperador que tan fidelment havia servit. Se suposava, perquè les seves tan precàries condicions de salut no li ho haurien permès, que havia romàs a Segòvia (fora de la presó, però a Segòvia). Ara ho sabem del cert. (I, sigui dit de passada, potser ja seria hora que l'edició digital de l'Enciclopèdia Catalana en prengués nota: tampoc en el cas del general Basset no hi ha l'entrada actualitzada des de qui sap quant de temps i, per exemple, acaben l'escrit el 1719 amb un contundent "fou alliberat i es traslladà a Viena" que pot crear més que confusió als lectors que esperin informació fidedigna).

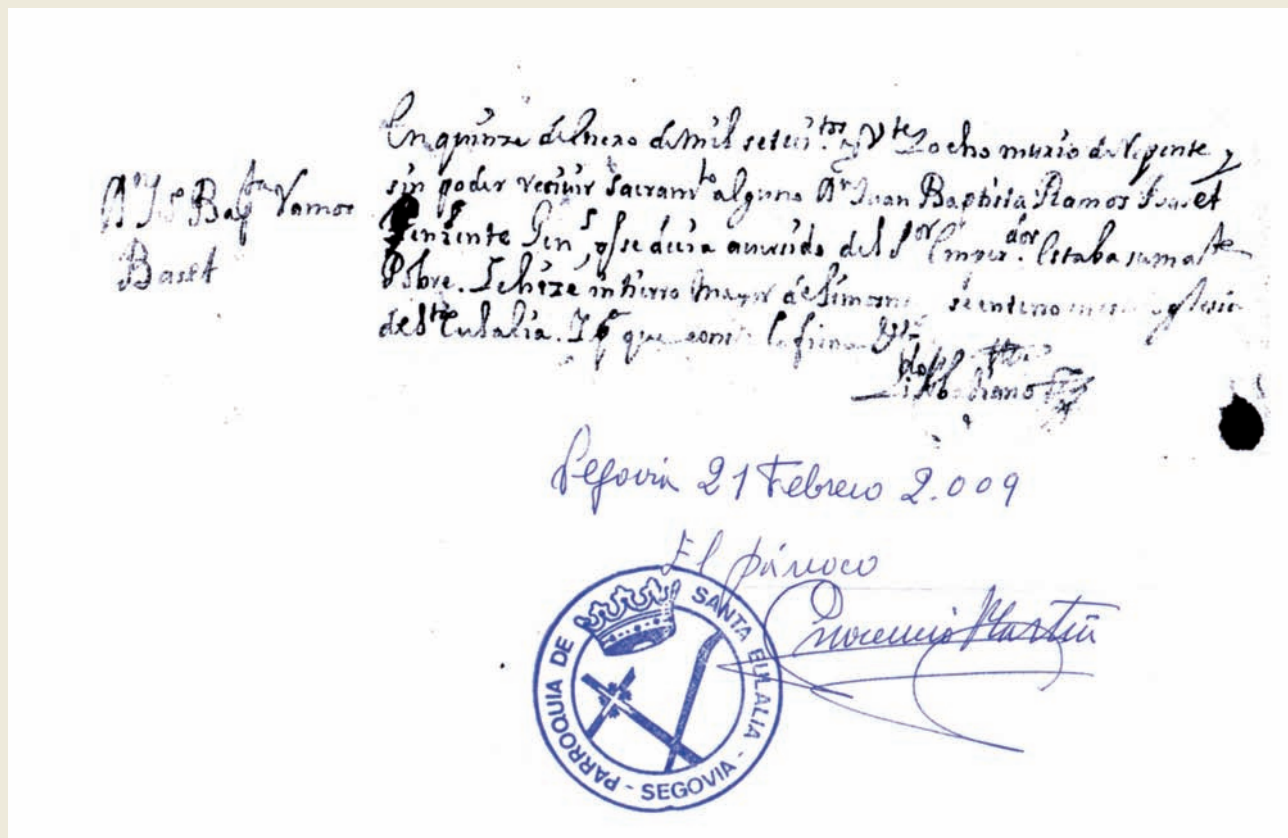
No: no hi va tornar pas, a Viena. Tal

com ens recorda Carme Pérez Aparicio, Joan Baptista Basset "és una de les persones que exemplifiquen millor les penúries de tots els austriacistes. Cardona, per exemple, un altre personatge de rellevància política, a més del fet d'haver viscut una escalada d'honors i càrrecs que Basset no va tenir mai, se'n va anar a Viena amb l'emperadriu, quan va deixar Barcelona, el 1713". N'hi va haver un grup, d'austriacistes rellevants, que van fugir amb la comitiva de l'emperadriu: "És clar que l'exili ha de ser penós en qualsevol circumstància —continua Pérez Aparicio—, que hi ha la pena d'abandonar la teua terra, la teua família, les possessions... Tot això ha de ser penosíssim, evidentment. Però és que en el cas de Basset, com que es va quedar ací, com que el van empresonar, a banda del sofriment de saber que havia perdut la guerra i tot, que els seus ideals i projectes havien fracassat, hi ha el fet de patir la repressió en la pròpia carn. És molt trista, la seua història."

De fet, reflexiona encara la historiadora, "el cas de Basset exemplifica la tristesa i el pesar de tanta gent. No sé si ens adonem de com en va ser, de terrible, l'ocupació borbònica. Mira: ara es comença a parlar de les conseqüències de la guerra civil, de les vivències de tantes persones que van veure morir o desaparèixer els pares, els fills, la desesperació de no saber quan ni com els havien matats... De la guerra de Successió no n'hem sabut pràcticament res. D'acord que va passar fa molt de temps, però a mesura que avances en la investigació, llegeixes els testimonis, t'adones que degué ser terrible. Terrible. Recorde una persona que resumia la seua desesperació dient: 'Sense possibilitat de recórrer a cap justícia a la terra, només tenim la justícia de cel.' I aquesta, en fi, ja se sap".

"No se ha de dir en Alicante que los lleven a Segovia". "Deu dies després que Berwick [fill bastard de Jaume II d'Anglaterra i establert al servei de l'exèrcit del Borbó francès, va ser l'encarregat de dirigir el setge de Barcelona al capdavant de les tropes franco-espanyoles] hagués promès als habitants de Barcelona poder romandre a casa seva sense problemes, canvià de parer i decidí empresonar una part dels dirigents de la resistència." Així comen-

El document de Santa Eulàlia

“En quince de enero de mil setecientos y veintiocho murió de repente y sin poder recibir sacramento alguno Don Juan Baptista Ramos Basset, teniente general que se decía ha servido del Señor Emperador. Estaba sumamente pobre. Le hice entierro mayor a limosna y se enterró en esta iglesia de Santa Eulalia.”

Vet aquí el text que succintament descobreix un dels mis-

teris que encara envoltaven la figura del mític general maulet: la data i les circumstàncies de la seva mort. La còpia del document arribava des de Segòvia fins a València a final del passat mes de febrer i és reproduïda en aquesta pàgina.

Potser és casualitat que les restes de l'aferrissat defensor de Barcelona reposin precisament a l'església de Santa Eulàlia, que n'és patrona.

cen Muñoz i Catà el capítol dedicat a la repressió borbònica sobre els dirigents militars. I així comença també el darrer i terrible capítol vital que Joan Baptista Basset va compartir amb tants compatriotes.

El 22 de setembre del 1714 va ser cridat, juntament amb dotze dirigents més, a presentar-se davant els borbònics. Tots hi van anar. Els van desarmar. Van quedar detinguts. El 25 de setembre embarcaven en un vaixell. Cap a Alacant. El seu castell semblava que havia de ser prou fortalesa per a uns presoners de tanta rellevància. Però als borbònics els va semblar perillós que continuessin —tancats i tot, i incomunicats— al país. La

carta que el capità general del regne de València, Villadaria, enviava al secretari d'estat, Grimaldo, el mateix dia que els tretze de Barcelona arribaven a Alacant, el 2 d'octubre d'aquell afligit 1714, i que reproduïxen Muñoz i Catà al seu llibre, és explícita: “Pero constándome que aquel Castillo, no tiene Cárceles suficientes, para la Custodia de tan crecidos delinquentes, y las pocas que tiene se hallan ocupadas, de otros casi de la misma Especie; he Creído poner En la Consideración de VS, que siendo Estos reos, de una calidad tan vil, habiendo sido Caudillos de la rebelión y Cabezas de los más obstinados, no deben mantenerse En toda la Corona de Aragón.”

Així doncs, van determinar el trasllat de “los presos Cabezas de los Cathalanes”. Les disposicions per al viatge forçós també arribaren per escrit i detallaven de quina manera els havien de traslladar: en dos grups diferents, per camins diferents, tancats en calesses, amb una guàrdia forta, procurant que no poguessin entrar en esglésies “ni en otros Lugares sagrados” a demanar empara i sense que ningú del país no en sabés la partença: “No se ha de decir en Alicante que los llevan a Segovia”, s'especificava.

Finalment, per consell del mateix Villadaria, els detinguts foren dispersats en diversos presidis: Basset (sempre el primer de les llistes que feia aquell

Villadaria), juntament amb Josep Bellver, Francesc Sans i el seu fill Ramon, Joan Llinàs i Joan Ramon Bordes, van anar a raure a Hondarribia; Sebastià Dalmau, Gaietà Antillon, Simó Sánchez, Francesc Vila, Nicolau Aixandri, Josep Torres i Francesc Maians, a Pamplona.

El 1719 van traslladar els presos d'Hondarribia per evitar que l'entrada de tropes franceses (comandades una altra vegada per Berwick: s'havia girat la truita i l'estat francès ara pugnava contra Felip V) en significués la llibertat. Se'ls van endur a l'alcàsser de Segòvia, on van complir encara llargs anys de captivitat. És probablement difícil de fer-se ara una idea de la vida en aquells presidis. Carne Pérez Aparicio respon la qüestió després d'una pausa: "Les condicions de subsistència hi eren duríssimes."

Al llibre de Muñoz i Catà dediquen a la qüestió un capítol esfereïdor: "Van romandre aïllats, tancats sense veure la llum i sense parlar amb ningú durant els primers sis mesos, fins que van obtenir el permís per poder-se confessar i, més endavant, escoltar missa tots plegats els dies de festa. A més a més, convé marcar que la Cort de Madrid no va preveure el manteniment dels presos dins dels presidis, ni amb aliments ni amb roba, ni tan sols amb un llit, que havien de llogar. Per menjar es van veure obligats a vendre els objectes personals que portaven [...]. Una part de la seva estada a la presó la van passar totalment despullats." Com que, a més, no se'ls havia obert cap procés ni causa judicial, va arribar un punt que, simplement, "no constaven" per als funcionaris o els bisbes borbònics: les seves peticions queien en el sac buit del "no tencgo notícia de quien sea este sugeto", que van respondre a Basset l'any 1720, o del no em puc pronunciar perquè no sé la causa per la qual es troba detingut, que li van contestar a Dalmau, el 1725.

"Viéndole tan mal tratado del mundo". "Jo no sé com va poder aguantar tant." José Luis Cervera es fa creus de la resistència física –i no només– de Joan Baptista Basset, un home ja vell i castigat per mil ferides. Les malalties que van patir els presoners han quedat registrades en les cartes del metge de la presó, les peticions de llibertat que feia algun jesuïta, els informes dels mateixos governadors: Maians havia quedat pràcticament cec, Dalmau tossia sang i

gairebé no es podia moure, Bordes tenia les mans paralitzades...

A la penúria de la presó s'hi afegia la fam i el fred que acompanyaven la pobresa extrema en què els havien sumit les confiscacions. No tenien diners per a mantenir-se ni en la precarietat que els oferia el presidi. Finalment, els responsables borbònics van accedir a lliurar als presoners "un sou de quatre o sis rals al dia a compte de les seves hisendes segregades", especifiquen Muñoz i Catà. Els presos que no tenien cap hisenda (com era el cas de Basset o de Josep Bellver) van rebre (quan els l'enviaven i, si els l'enviaven, quan no els la robava l'alcaid de la presó, un tal Antonio Clavo) una almoïna de l'estat. Perquè no s'acabessin de morir de fam.

L'any 1725, quan l'emperador Carles VI i el Borbó Felip V signaren el tractat de pau, acordaren també la llibertat per a tots els presoners d'estat. Els defensors de Barcelona pogueren finalment tornar al país. O anar-se'n a Viena. A passar tan dignament com poguessin el poc o molt

"Les condicions de subsistència eren duríssimes. Terribles"

temps que els quedés de vida. Basset no formava part d'aquelles llistes d'excarcerats. Què se n'havia fet?

Sobrevivia, prostrat al llit, al raval de Santa Eulàlia prop de l'església del mateix nom, atès pels jesuïtes que ja l'havien ajudat mentre era reclòs a l'alcàsser. L'any 1724 les autoritats borbòniques havien accedit, atès que la seva vida penjava d'un fil, a treure'l de la fortalesa. La condició: que no sortís de Segòvia. "On volien que anara, si no es podia moure?", s'exclama Cervera. De fet, ni tan sols quan la pau de Viena li hauria permès llibertat de moviments no va ser capaç de sortir de la ciutat castellana. La pau, de fet, encara va agreujar la seva situació: va alliberar els borbònics de la mínima obligació de mantenir-lo, i van deixar d'enviar-li aquell sou minso. Els jesuïtes escrivien al secretari d'estat de Felip V perquè li retornessin "l'almoïna que abans li feien": si pogués tornar als ho-

nors i els llocs que havia tingut, ho faria, expliquen, però no es pot moure del llit o d'una cadira: és, reblen, "un hombre que compadece à todos, viéndole tan mal tratado del mundo y de la fortuna".

'Feldmarschall-Leutenant'. Mentre els jesuïtes escrivien als funcionaris borbònics, Basset ho feia a l'ambaixador de l'imperi romano-germànic a Madrid: oblidat durant tants anys del senyor a qui tan fidelment havia servit, potser era arribada l'hora que, almenys, li paguessin els sous que li devien.

No consta que tampoc per aquesta banda li arribessin diners, al vell general maulet, però sí un reconeixement que gairebé sembla que hagués esperat per a poder morir, finalment. L'any 2006, l'historiador austríac Schmidt-Brentano publicava la llista de generals imperials i José Luis Cervera hi va trobar un nomenament que de seguida li va cridar l'atenció: el 21 de juny del 1727, l'emperador Carles VI havia ascendit a *Feldmarschall-Leutenant* de l'exèrcit imperial (un equivalent a tinent general) Joan Baptista Basset i Ramos, "un honor que només compartia amb un altre dels antics presos: Miquel Ramona i Tord. De tota manera, el nomenament de Basset va ser fet tres dies abans, i no s'ha d'oblidar que a l'exèrcit l'antiguitat sempre és un grau", destaca Cervera.

L'estudiós pensava que el reconeixement havia estat a títol pòstum i que potser era millor això que res. Però el document de Santa Eulàlia duia, en les cinc línies manuscrites, una referència que permet d'imaginar-li una satisfacció final, al maltractat Basset: s'hi especifica que aquell home que moria "summament pobre" era "tinent general": "Si el capellà ho sabia, és que també ho sabia Basset –apunta Cervera–. El van nomenar el juny del 1727: entre que es prepara el document i s'envia a l'ambaixador i després a Segòvia, devien passar uns quants mesos. Joan Baptista Basset moria el 15 de gener del 1728. Gairebé sembla que haguera aguantat viu en aquella situació tan horrible per pura cabuderia, que rebera el nomenament i que en saber que finalment el seu emperador li havia reconegut tants anys de patiment diguera 'Ja he acabat d'una punyetera vegada. Ja em puc morir'".

Núria Cadenes